

7. KAPITOLA

SETKÁNÍ S FRANTIŠKEM KUPKOU

Pařížské období si Meda Mládková nespojuje jen s osudovým setkáním se svým mužem. Francouzská metropole ji uchvátila svou neopakovatelnou atmosférou a kulturním životem. Když proto přemýšlela, zda se dál věnovat ekonomii, strhnul ji Jan Mládek snadno právě k výtvarnému umění. „Řekl mi: Jestli tě opravdu zajímá, tady máš jedinečnou příležitost,“ vypráví Meda Mládková. „A mně připadalo dobrodružné otevřít úplně novou kapitolu života.“

Do dějin výtvarného umění už ostatně byla zasvěcena - na prestižní škole L'École du Louvre při Sorbonně, kde studovala, v té době přednášeli ti nejlepší učitelé dějin malířství a sochařství. Teoretická průprava, již zde časem získala, nicméně nebylo to hlavní, co z ní v pozdějších letech udělalo respektovanou sběratelku umění.

„Má v sobě něco, co má v našem oboru jen pár lidí a co se nelze naučit,“ říká historik umění Jiří Šetlík. „Naprostě bezpečný a vytříbený instinkt poznat, po čem má jít, co může být jednou skutečně hodnotné, i když to zrovna mimo ni ještě nikdo nedokáže rozpoznat. Nějak hlubinně a zcela podvědomě dokáže vycítit skutečnou kvalitu.“

Prvním a zcela zásadním testem svého instinktu prošla Meda Mládková už velmi brzy poté, co nastoupila do nové pařížské školy.

Jaká byla umělecká Paříž padesátých let? Cítila jsem tam neuvěřitelný pocit svobodného projevu, vyjadřování, pohybu a žití. V téhle době měla Paříž v umění ještě vůdčí úlohu. Byť už to byl takový poslední záchvěv, než si hlavní slovo

vzala Amerika. Působila tu generace zakladatelů kubismu – Pablo Picasso nebo Georges Braque, řada postimpresionistů, surrealistů jako Max Ernst a další. Nevěděla jsem, kam dřív skočit. Chodila jsem po všech výstavách, co zrovna byly. Ve svých studiích jsem se soustředila na přelom devatenáctého a dvacátého století, protože jsem z obrazů a soch chtěla víc pochopit, jak žili lidé v období Druhé internacionály, o níž jsem se zajímala ve Švýcarsku. Časem mě ale začali lákat víc současní malíři, jejichž obrazy byly pařížské galerie napěchované.

Jednou z prvních knih, kterou jste ve svém nakladatelství *Edition Sokolova* vydala a šířila v Paříži, byla publikace o české surrealistické malířce Toyen. Čím ta vás přitahovala? Fascinovala mě svou nespoutaností: V sexu, kdy byla lesba. Těžkým dětstvím, kdy prohlašovala, že žádnou rodinu nikdy neměla a nemá. Brzkým odchodem z domova v šestnácti letech. Postavením se na vlastní nohy... Zkrátka přitahovala mě svou odvahou, vzdorem proti všemožným autoritám, tím, že žila po svém.

Bylo pro vás těžké přeskočit z ekonomie na malířství? Ze začátku jsem mu nemohla přijít vůbec na chuť, hrozně jsem se trápila. Problém jsem měla hlavně s kubismem a abstrakcí. Stála jsem před těmi obrazy a nic v nich neviděla, necítila. Pořád jsem se svého tehdejšího profesora Bernarda Dorivala ptala, jak se na to mám dívat, že to ve mně nic nezpůsobuje. Co je tahle kostka, co znamená támhleta krychle? Proč se tady ten stůl rozřízne a o něco dál je ho zase kousek? Hlava mi to nebrala. A on mi pořád opakoval: Musíte se dívat a zkusit se do těch obrazů vžít. Zlomilo se to až po seznámení s malířem Františkem Kupkou.

V padesátých letech byl ještě poměrně neznámý. Jak jste ho objevila? Byla to čistá náhoda. Někdy v roce 1956 k nám přišel na večeři Janův kamarád, slavný pařížský antikvář Jacques Kugel, a když jsme dojedli a dávali si drink, vytáhl z desek

takový malý obrázek – když prý jsem se začala zabývat těmi umělci a když má dnes navíc Jan narozeniny... „Tady máte takový present,“ říkal, „koupil jsem ho v dražbě jen za padesát franků. Není sice moc kvalitní, ale napadlo mě, že by vás mohl zaujmout, protože ho kreslil váš krajan. Kdo ví, možná bude jednou slavný a ještě o něm uslyšíme.“ A dal mi adresu jistého Františka Kupky s tím, že žije na periferii Paříže v Puteaux. To víte, že jsem byla pěkně zvědavá. Kupkovi jsem napsala, zda ho můžu navštívit, a po čase to také udělala.

Jak vypadal jeho ateliér? Stál uprostřed zcela zarostlé zahrady. Byly v ní tři domky, v jednom z nich bydlel a tvořil populární kubistický malíř Jacques Villon. Když jsem zazvonila na branku se jménem Kupkových, přišel mi otevřít postarší pán s protáhlým obličejem a knírkem. Měl na sobě bílý plášť a tvářil se poněkud zachmuřele. Byla jsem z toho nervózní, nevěděla jsem, jak na mě zareaguje. Představila jsem se, řekla jsem, že jsem Češka, studuji L'École du Louvre a hrozně bych chtěla vidět jeho obrazy. Řekl, ať prý tedy jdu s ním. Zavedl mě k sobě do ateliéru, který měl v prvním patře. Byl takový světlý, všude vyskládané a opřené malby. Mohla jsem se z nich zbláznit. Běhala jsem od obrazu k obrazu a křičela: To je nádherné!

Co vás na Kupkových obrazech tak nadchlo? Bylo to úplně iracionální. Pohled na ty obrazy mě prostě uhranul. Kupka měl asi radost, mladá holka, co tam zběsile pobíhá a ještě tvrdí, že se jí to líbí. Pro mě to byl ale opravdu iniciační zážitek. Najednou jsem v některých z nich dokázala spatřit, co se mi dlouho u jiných umělců nedařilo – působily na mě, jako kdybych slyšela hrát hudbu. To odpoledne jsem si jeden obraz koupila. Když jsem si ho přinesla domů, snad dvě hodiny jsem před ním seděla a chvěla se. Měla jsem pocit, že při pohledu na něj slyším hrát

Dvořákovy slovanské tance. Bylo to poprvé, co jsem zažila vzrušení z umění.

Za Kupkou jste v dalších týdnech a měsících chodila poměrně často. Jak na vás působil? Osamoceně. Bydlel sám se svojí ženou, Francouzku Eugénii Kupkovou, které se říkalo Nini. Byla již také starší. Kupka nebyl takový ten familiérní typ, který se člověku snadno otevře. Vždy si držel jistý odstup, byl z něj cítit chlad a zahořklost. V Československu byl na indexu, až na několik výjimek za ním nikdo nejezdil a Francouzům byl víceméně jedno. Později jsem svému profesoru Dorivalovi říkala, že Kupka je úžasný, ať za ním také začne chodit, ale neměl moc zájem. Francouzi se hrozně prožívali, Kupka je příliš netáhl i proto, že nebyl jejich. Zato z Villona se mohli zbláznit. Kolikrát jsem u Kupky seděla a viděla v zahradě, jak za Villonem proudí davy a co chvíli si někdo odnáší obraz, aniž by na něm ještě stačily zaschnout barvy.

Žárlil na něj Kupka? Myslím, že ne, na to byl celkem povznesený. S Villonem spolu moc nemluvili, ale respektovali se. Později, když už Kupka nežil, proběhla v Paříži jeho velká výstava a přišel na ni i staříček Villon. Chodil od jednoho Kupkova obrazu k druhému a dlouho se na ně díval. Tak jsem za ním šla a zeptala se ho, jestli se mu líbí. Řekl, že ano a že pro něj Kupka byl vždy velkou inspirací. Hned jak jsem příběhla ten večer domů, zapsala jsem si: Villon tvrdí, že Kupka ho ovlivnil.

O čem jste se s Kupkou nejčastěji bavili? Měla jsem zprvu dost naivní otázky. Třeba jsem se ho ptala, proč a jak maluje a tak podobně. Většinou o tom moc nemluvil, někdy ale ano a to mi vysvětloval, jak dospívá k abstraktním tvarům, což mi později usnadnilo orientovat se při výběru jeho obrazů do naší sbírky. Často mluvil o politice, o té „pakáži“, jak říkával, která je v Československu u moci. Na komunisty se díval s velkým despektem. Československo měl stále rád a právě v tom jsme se potkali.

Chtěl se vrátit zpátky? V té době už ne. Francii miloval, žil v ní dlouho, měl tam už zapuštěné kořeny. Na konci padesátých let na tom zároveň nebyl zdravotně dobře, což jeho případný návrat dost limitovalo.

Traduje se, že Kupka rád maloval při poslechu hudby. Je to pravda? Říkával mi, že když ještě hodně tvořil, hudba pro něj byla velmi důležitá, pomáhala mu uvolnit se, zapomenout na okolní svět. Rád pouštěl vážnou nebo jazz. Doma měli takové malé tranzistorové rádio. Když jsem ale ke Kupkovi chodila, byla to už poslední fáze jeho života, kdy už v podstatě nemaloval.

Jak jste vycházela s paní Kupkovou? Najednou se vedle jejího muže objevila mladší a atraktivní žena... Moc ráda mě neměla, vadilo jí, že s jejím mužem mluvím česky a že tomu nerozumí. Když jsem se zdržela v ateliéru déle, volávala na mě francouzsky z kuchyně, ať už odejdu, že Kupku ruším a že ho to vysiluje. Jednou jsem byla na výstavě Vasilije Kandinského a před ní a Kupkou jsem se zmínila, že se mi moc líbila. Paní Nini odsekla, že jestli se mi líbil ten čáral, tak u Kupky nemám co dělat. Hrozně za něj bojovala. Byla krásná. Když byla mladá, stála jako modelka impresionisty Augusta Renoira. U Kupky, o něhož se hodně starala a vařila mu, pak ztloustla a poněkud sešla, ale stále měla jiskru v oku. Hodně lpěla na tom, aby se po Kupkově smrti jeho dílo nezničilo a nerozuteklo do všech stran. Proto ho nechtěla prodávat do soukromých galerií po jednotlivých kusech, ale v podstatě jen do muzeí, aby byla co největší šance, že zůstane zachované pro další generace.

V padesátých letech nebylo v Paříži příliš obtížné dostat se i do ateliéru jiných významných umělců. Proč jste vsadila zrovna na Kupku? Jistě, dalo se dostat i k takovým malířům, jako byl Pablo Picasso. Ale ti už byli většinou známí, měli své obchodní zástupce, kurátory, obdivovatele. Pro Kupku to neplatilo, nemusela jsem se o něj s nikým dalším dělit. To ale

pro mě nebylo nejdůležitější. Celou dobu v exilu jsem se snažila dělat něco, co se vztahovalo k Československu. Nejdřív časopis, pak knížky a teď mi najednou zastoupil cestu malíř, který byl také Čechoslovák a také svoji zemi zbožňoval. Doufala jsem, že v budoucnu bude oslavován jako skutečný umělec a že k tomu snad mohu přispět. Ze začátku jsem nic neriskovala. Chodila jsem za ním, snažila se ho pochopit, vedli jsme nezávazné hovory. Čas od času jsem si koupila menší obraz, někdy mi je dával on sám. Ty opravdu nákladné investice do jeho díla přišly až později. Fakt je, že kdyby býval sám více obcházel různé galeristy a kritiky, byl by slavnější dřív, ale to mu nikdy nebylo po chuti, na to on neměl naturel. Byl křehký, nikam se nehrnul a lidí se spíše stranil.

Jako dítě prý působil jako médium při spiritistických seancích, později se do spiritismu hodně ponořil v rámci studia východních náboženství. Bavili jste se o tom někdy? Spiritismus nikdy praktikovat nepřestal, snad jen s výjimkou delších období nemoci. Vyprávěl mi, že si v prvních letech v Paříži spiritistickými seancemi kompenzoval silný zážitek z vnější reality, která ho přemáhala a které se chtěl přizpůsobit. Psal o tom v jednom dopisu, počkejte, já vám ho přečtu: „Bohužel – nebo snad naštěstí – jsem se zase dostal do styku se spiritisty... Včera jsem prožíval rozpolcené vědomí, když se mi zdálo, že se dívám na Zemi zvnějšku. Byl jsem ve velkém prázdném prostoru a viděl jsem klidně se otáčející planety. Bylo pak těžké vracet se zpět k všednodennostem každodenního života.“ A v tomhle dopisu zase popisuje své rozhovory se svým idolem, malířem Josefem Mánesem: „Ostatně dodnes věřím, že se Mánesovo já stále čas od času vědomě zjevuje.“ Říkal mi, že věří v posmrtný život, v čemž mě ovlivnil.

Jaký měl spiritismus vliv na jeho tvorbu? Neustále ho prý pronásledovaly různé záblesky barevných skvrn a čar. Tvrdil, že od nějaké doby cítil, že může znázornit to, co se v minulosti

v jeho duchu pohybovalo jako tajemné, vzdálené vize, které dlouho nemohl zvládnout ani dokonale vnímat.

Kdy jste se s Kupkou naposledy viděla? V těch několika týdnech před smrtí byl už hodně nemocný a vyčerpaný. Měl rakovinu plic a prognóza nevypadala dobře. Chodila jsem za ním dvakrát třikrát týdně. Jednou, když jsem ho navštívila, u něj seděl lékař a poté, co ho prohlédl a vyšel z jeho pokoje, řekl: „Pan Kupka zřejmě brzy umře.“ Zatmělo se mi před očima a rozplakala jsem se. Netušila jsem, jak dlouho tady ještě bude. Když jsem s ním následně mluvila, snažila jsem se nedat na sobě nic znát. O několik týdnů později mi volala jejich služebná, ať hned přijedu, že se starým pánem to nevypadá dobře a že mě k sobě nechává volat. Ležel vyhublý ve své posteli, měl hrozné bolesti. Koukal do stropu, jako by už nebyl přítomný. Vzala jsem ho za ruku, naklonila se k němu a pošeptala mu do ucha: Pane Kupko, nesu vám úžasnou novinu, už brzy budete mít svoji velkou výstavu, kde vás všichni budou obdivovat! Pověděl mi, že tomu nemůže uvěřit, jestli bych to ještě jednou nezopakovala. Tak jsem to udělala a tentokrát jsem na svá slova i přísahala. Pán Bůh mi to snad už odpustil, lhala jsem, ale v tu chvíli mi to automaticky vyšlo z úst. Chtěla jsem, aby z tohoto světa odcházel šťastný.

O pozdějším pohřbu Františka Kupky se dodnes vyprávějí legendy. Říká se, že se svou ženou byli svobodnými zednáři, kteří mají pro pohřbívání přísné regule. Například prý nechtěli, aby na obřadu byli další lidé. To je pravda. Rakev musela být jenom dřevěná bedna, kterou přikryla jednoduchá černá látka. Kupka chtěl, aby na obřadu byli jen dva svědci, a paní Kupková mně zakázala, abych na něj šla. Nedokázala jsem ji ale poslechnout, tak moc jsem ho chtěla ještě jednou spatřit. Šla jsem tam tajně a položila na rakev velkou kyticí červených a bílých karafiátů převázaných modrou stužkou. K ní jsem přišpendlila stuhu a na ni nechala napsat: „Meda a Jan od

těch z Československa, kteří se nemohou přijet rozloučit s tímto velkým Čechem.“

Jak na to Kupkova žena reagovala? Na pohřbu nebyla, protože tak se na tom s Kupkou domluvili. Jako svědci tam ale byli dva malíři, Kupkovi známí, také spiritisté. Prosila jsem je, aby to paní Kupkové nepověděli, snažila jsem se jim vysvětlit, jak pro mě bylo důležité se s ním rozloučit. Ona se to ale od nich nakonec dozvěděla. Po čase za ní totiž přišli s tím, že se jim po kremaci zjevil Kupkův duch a vzkazuje jí, že jim má dát nějaké jeho obrazy. Chtěli na něm asi vydělat. A při té příležitosti paní Kupkové také prozradili, že jsem na pohřbu byla. Hrozně to zhoršilo naše vztahy.

Omluvila jste se jí někdy za své chování? Nebylo by to upřímné. Necítila jsem vinu za to, že jsem se s ním chtěla rozloučit.

Dlouho nebylo jasné, kde přesně je Kupka pochován. Místo určila jeho žena Eugénie a nikomu včetně Medy Mládkové se s tím nesvěřila. Většinou se udávalo, že Kupka je pohřben na legendárním pařížském hřbitově Pére Lachaise, jméno zakladatele abstraktního umění na seznamu slavných umělců a myslitelů však oficiálně chybělo.

Svobodní zednáři, ke kterým se Kupka řadil, odmítají klasické pohřbívání a po kremaci obvykle rozptylují popel zemřelých, aby se jejich duše osvobodila. V případě Kupky k tomu nicméně z dosud nejasného důvodu nedošlo, což zjistila v červenci 2007 v Paříži česká studentka filozofie Barbora Jaklová, která se rozhodla jeho ostatky vyhledat. „V rámci své bakalářské práce o Kupkovi jsem navštívila radnici v Kupkové Puteaux, kde jsem v archivu zjistila, že urna s jeho popelem existuje a leží pod evidenčním číslem 12 305 v kolumbáriu Pére Lachaise,“ popsala časopisu Respekt své pátrání. Musela to být mravenčí práce – kolumbárium má ve svém podzemí několik pater napěchovaných desítkami tisíc uren. Navíc když Barbora Jaklová pouzdro s hledaným číslem objevila, zjistila, že je pod ním pohřben člověk s jiným jménem. Teprve po dalším průzkumu narazila na urnu s číslem 22 696 opatřenou nápisem „Francois Kupka, 1871-1957“.

Eugénie Kupková zemřela šest let po svém muži, v roce 1963. Ve své poslední vůli odkázala velkou část jeho děl, soubor sto padesáti obrazů, Musée national d'art moderne v Paříži. První obrazy mu věnovala krátce po manželově smrti za příslib skromné doživotní renty.

